

รัตนราชินีศรีประเทศ

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

บ้านพลเอก เจ้าพระยาอรรณพประพัทธ์

หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร

หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร เป็นธิดาคนใหญ่ของพลเอก พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นจันทบุรีสุรนาถ (หม่อมเจ้า นักขัตรมงคล กิติยากร) พระนัดดาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กับ หม่อมหลวงบัว กิติยากร ได้รับพระราชทานนามว่า “สิริกิติ์” อันมีความหมายว่า “ศรีแห่ง กิติยากร” จากสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในพระบาท สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์เกิดที่บ้าน พลเอก เจ้าพระยาอรรณพประพัทธ์ (หม่อมราชวงศ์สท้าน สนิทวงศ์) บิดาของ หม่อมหลวงบัว ณ ถนนพระรามหก จังหวัดพระนคร ในวันที่ ๑๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๕

รัตนราชินีศรีประเทศ

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์
กิติยากร กับหม่อมหลวง
บัว กิติยากร

หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร
กับหม่อมราชวงศ์บุษบา กิติยากร

หม่อมเจ้านักขัตรมงคล มีโอรสธิดา ดังนี้

๑. ศาสตราจารย์ นายแพทย์ หม่อมราชวงศ์กัลยาณกิติ์ กิติยากร
๒. หม่อมราชวงศ์อดุลกิติ์ กิติยากร
๓. หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร
๔. หม่อมราชวงศ์บุษบา กิติยากร (ท่านผู้หญิงบุษบา สธนพงศ์)

ในเวลาที หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์กำเนิดนั้น บิดาดำรงตำแหน่ง
ผู้ช่วยเสนาธิการกองทัพก มียศเป็น พันเอกหม่อมเจ้า นักขัตรมงคล
กิติยากร เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศเป็นระบอบ
ประชาธิปไตยในวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ หม่อมเจ้านักขัตรมงคล

หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร กับหม่อมเจ้านักขัตรมงคล กิติยากร

ทรงออกจากราชการทหาร โดยรัฐบาลแต่งตั้งให้ไปเป็นเลขานุการเอก ณ สถานทูตไทยประจำกรุงวอชิงตัน สหรัฐอเมริกา ส่วนหม่อมหลวงบัว ยังคงอยู่ในประเทศไทย จนกระทั่งให้กำเนิดหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์แล้ว จึงได้เดินทางตามไปภายหลัง มอบหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ให้อยู่ในความดูแลของ เจ้าพระยาวงศานุประพัทธ์ และทำววนิดาพิจาริณี ผู้เป็นบิดามารดาของหม่อมหลวงบัว หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ได้กลับมาอยู่กับครอบครัวที่ตำหนักริมแม่น้ำเจ้าพระยา ถนนกรุงเกษม (ปัจจุบันอยู่ในแขวงเทเวศร์ เขตพระนคร) เมื่อหม่อมเจ้านักขัตรมงคลทรงลาออกจากราชการกลับประเทศไทยใน พ.ศ. ๒๔๗๗ ตอนนั้นหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์มีอายุประมาณ ๒ ปี ๖ เดือน

ตำหนัก
หม่อมเจ้านักขัตรมงคล
กิติยากร ที่ปากคลองผดุงกรุงเกษม

รัตนราชินีศรีประเทศ

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ เข้าศึกษาชั้นอนุบาลที่โรงเรียนราชินี (ใกล้ปากคลองตลาด) แต่เมื่อสงครามมหาเอเชียบูรพาถูกล้อมมาถึงประเทศไทย จังหวัดพระนครถูกโจมตีทางอากาศบ่อยๆ จึงต้องย้ายไปเรียนต่อชั้นประถมปีที่ ๒ ที่โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสซาเวียร์คอนแวนต์ ถนนสามเสน เพราะอยู่ใกล้เทเวศร์ ซึ่งระยะนี้หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ได้เริ่มเรียนเปียโนด้วย

เมื่อสงครามสงบ รัฐบาลซึ่งมี พันตรี ดวง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ทูลขอให้หม่อมเจ้านักขัตตรมงคลออกไปเป็นอัครราชทูตประจำราชสำนักเซนต์เยรมส์ ประเทศอังกฤษ ในกลาง พ.ศ. ๒๔๘๙ หม่อมเจ้านักขัตตรมงคลได้ทรงพาโอรสธิดาทั้งหมดไปด้วย ขณะนั้นหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์อายุได้ ๑๓ ปี จบชั้นมัธยมปีที่ ๓ ของโรงเรียนเซนต์ฟรังซิสซาเวียร์คอนแวนต์แล้ว

ระหว่างที่อยู่ในประเทศอังกฤษ หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ เรียนเปียโนควบไปกับการเรียนภาษาอังกฤษและฝรั่งเศสกับครูพิเศษ แต่อยู่ที่อังกฤษได้ไม่นาน หม่อมเจ้านักขัตตรมงคล ก็ย้ายไปเป็นราชทูตที่ประเทศเดนมาร์กและฝรั่งเศส ส่วน หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ คงตั้งใจเรียนเปียโนอย่างขะมักเขม้นเพื่อเตรียมสอบเข้าวิทยาลัยการดนตรีที่มีชื่อเสียงของกรุงปารีส

รัตนราชินีศรีประเทศ
สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

พ.ศ. ๒๔๙๑ ขณะที่อยู่ปารีส หม่อมเจ้านักขัตรมงคล และครอบครัว ได้รับเสด็จสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ซึ่งโปรดเสด็จพระราชดำเนินไปปารีสเพื่อทอดพระเนตรโรงงานทำรถยนต์อยู่เนืองๆ

รัตนราชินีศรีประเทศ

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

ทรงฉายที่เมืองโลซาน
ประเทศสวิตเซอร์แลนด์

รัตนราชินีศรีประเทศ
สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

จนเป็นที่คุ้นเคยต่อเบื้องพระยุคลบาทและต้องพระราชอัธยาศัย ฉะนั้นเมื่อสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประสบอุบัติเหตุทางรถยนต์ในประเทศสวิตเซอร์แลนด์ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้หม่อมหลวงบัว กิติยากรพาธิดาทั้งสอง คือ หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ และ หม่อมราชวงศ์บุษบา เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทเยี่ยมพระอาการที่สถานพยาบาลเป็นประจำ จากนั้นสมเด็จพระราชชนนีได้ทรงขอให้ หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ อยู่ศึกษาในโรงเรียนประจำชื่อโรงเรียน Riante Rive ซึ่งมีชื่อเสียงด้านการสอนวิชาพิเศษแก่กุลสตรี ณ เมืองโลซาน

รัตนราชินีศรีประเทศ

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

บนเรือซีแลนเดีย

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ภูมิพลอดุลยเดช
เสด็จนิวัตประเทศไทย
พร้อมพระคู่หมั้น

ต่อมาอีก ๑ ปี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ หม่อมเจ้านักขัตรมงคล และครอบครัวมาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท แล้ว สมเด็จพระราชชนนีได้รับสั่งขอหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ ในวันที่ ๑๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๙๒ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงหมั้นหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์เป็นพิธี ภายใน แล้วคงให้ศึกษาต่อไป จนเสด็จนิวัตพระนคร จึงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ตามเสด็จกลับมาถวายพระเพลิงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลในเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๓

วันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๓ มีพระราชพิธีราชาภิเษกสมรส ณ วังสระปทุม ทรงรับน้ำพระพุทธมนต์ และเทพมนต์ จากสมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สถาปนาหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์เป็นสมเด็จพระราชินี

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร
ถวายดอกไม้ ฐูปเทียนแพ แต่สมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี
พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า ในพระราชพิธีราชาภิเษกสมรส ณ วังสระปทุม

รัตนราชโกสินทร์ประเทศ

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงลงพระนามในสมุดทะเบียนราชาภิเษกสมรส
ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย

หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร ลงนามในสมุดทะเบียนราชาภิเษกสมรส

รัตนราชินีศรีประเทศ
สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ประทับคู่กับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เป็นครั้งแรก ในวันพระราชพิธีราชาภิเษกสมรส
ทรงฉายพระรูปรายหลังพระราชพิธีราชาภิเษกสมรส ณ วังสระปทุม

รัตนราชินีศรีประเทศ

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทาน
เครื่องราชอิสริยาภรณ์โบราณอันเป็นมงคลยิ่ง นพรัตน์ราชวรภรณ์
ในพระราชพิธีสถาปนา สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี

วันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๓ เป็นวันพระราชพิธีบรม
ราชาภิเษกสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงรับเฉลิมพระปรมาภิไธยว่า “พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” และโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เฉลิมพระยศ
สมเด็จพระราชินีเป็นสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี

รัตนราชินีศรีประเทศ
สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

วันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๔๙๓ พระราชพิธีเฉลิมพระราชมณเฑียร

สมเด็จพระนางเจ้าฯ
พระบรมราชินี ทรงเชิญขัน
ดอกพิกุลเงิน ดอกพิกุลทอง
และเหรียญสลึง ถวาย
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เพื่อทรงโปรยพระราชทาน
แก่ข้าทูลละอองธุลีพระบาท
ฝ่ายใน

รัตนราชินีศรีประเทศ

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี
กับสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ
เจ้าฟ้าวชิราลงกรณ

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตน์
ราชกัญญา และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ
เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดา

รัตนราชินีศรีประเทศ
สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

ภาพถ่ายฝีพระหัตถ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ กับสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ กับพระราชโอรสพระราชธิดา

วันที่ ๕ มิถุนายน ๒๔๙๓ ทั้งสองพระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินกลับไปประทับ ณ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์อีก จนสมเด็จพระบรมราชินีมีพระประสูติกาลสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าอุบลรัตน์ราชกัญญา สิริโสภาพรภรณวดี เมื่อสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจริญพระชันษาได้ ๓ เดือน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินีได้เสด็จนิวัตประเทศไทย สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวชิราลงกรณ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดา กิติวัฒนาดุสิตโสภาคย์ และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารีประสูติ ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน ต่อมาตามลำดับ

รัตนราชินีศรีประเทศ

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี
ทรงดำรงตำแหน่งสถานายิกาสภาภคชาติไทย

ทรงปฏิญาณพระองค์ต่อรัฐสภา ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม
เมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๙๙ ในโอกาสที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม
แต่งตั้งให้ทรงดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ระหว่างทรงพระผนวช

ปลาย พ.ศ. ๒๔๙๘ สมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้าได้เสด็จสวรรคต
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงแต่งตั้งสมเด็จพระบรมราชินีให้ทรง
ดำรงตำแหน่งสถานานายิกาสภาภวาทไทย เมื่อวันที่ ๑๒ สิงหาคม พ.ศ.
๒๔๙๙ และในปีนั้นเองที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกทรง
พระผนวชตามโบราณราชประเพณี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรด
กระหม่อมแต่งตั้งสมเด็จพระบรมราชินีเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ซึ่งต่อ
มาทรงเฉลิมพระยศเป็นสมเด็จพระบรมราชินีนาถ อันเป็นพระเกียรติยศ
สูงสุดของสมเด็จพระบรมราชินีแห่งประเทศไทย

รัตนราชินีศรีประเทศ

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จฯ แทนพระองค์ พร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา ไปทรงส่งนายวลาดีเมียร์ ปูติน ประธานาธิบดีแห่งสหพันธรัฐรัสเซียและภริยา

พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าทีปังกรรัศมีโชติ

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศรีรัศมิ์ พระวรชายา และพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าสิริวิณณวรีนารีรัตน์ ในการพระราชพิธี สมโภชเดือนและขึ้นพระอู่ พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าทีปังกรรัศมีโชติ

รัตนราชินีศรีประเทศ
สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี
กับพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าสิริภาจุฑาภรณ์ และพระเจ้าหลานเธอ
พระองค์เจ้าอทิตยาทรกิติคุณ

ทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริโสภาประภวดี กับคุณพลอยไพลิน คุณพุ่ม
และคุณสิริกิติยา เจนเซ่น พระโอรส พระธิดา

รัตนราชินีศรีประเทศ

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

พระราชอัธยาศัย

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ได้ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจเพื่อประเทศชาติ และประชาชนมาเป็นเวลาหลายสิบปีแล้ว โครงการตามพระราชดำริหลายร้อยโครงการเกิดขึ้นด้วยพระปรีชาสามารถ และพระวิริยะอุตสาหะเป็นลำดับมา อำนาจประโยชน์อย่างใหญ่หลวงแก่บ้านเมือง หากมิใช่เป็นผู้มีลักษณะพิเศษ รวมทั้งมีพระราชปณิธานอันแรงกล้าที่จะทำงานเพื่อชาติแล้ว ยากที่ผู้ใดจะมีความอดทนและเสียสละอย่างต่อเนื่องยาวนานเช่นนี้ได้

ข้อมูลต่อไปนี้สามารถอธิบายได้อย่างชัดเจนว่าสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถมีพระราชอัธยาศัยอันเป็นคุณลักษณะพิเศษหลายประการที่เชื้ออำนาจให้พระองค์ทรงปฏิบัติพระราชภารกิจในฐานะสมเด็จพระบรมราชินีนาถแห่งประเทศไทย และคู่พระราชหฤทัยแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ให้สำเร็จลุล่วงไปได้อย่างดงามบริบูรณ์

ดังพระราชอัธยาศัยบางประการที่เชิญมาเป็นตัวอย่างต่อไปนี้

พระราชหฤทัยใฝ่ศึกษาหาความรู้

แม้สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ จะไม่ได้ทรงศึกษาต่อในสถาบันการศึกษาระดับสูงเหมือนพระเชษฐาของพระองค์ เช่น ศาสตราจารย์ นายแพทย์ หม่อมราชวงศ์กัลยาณกิติ์ กิตติยากร ซึ่งศึกษาสำเร็จวิชาแพทยศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยลอนดอน และต่อมาเป็น ศัลยแพทย์ผู้มีชื่อเสียงผู้ก่อตั้งหน่วยโรคหัวใจและทรวงอกของโรงพยาบาลรามาธิบดี หรือ หม่อมราชวงศ์อดุลกิติ์ กิตติยากร ผู้สำเร็จการศึกษาเป็นเนติบัณฑิตอังกฤษ และเนติบัณฑิตไทย รวมทั้งต่อมาได้ดำรงตำแหน่งรองประธานศาลฎีกา และองคมนตรีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องจากพระองค์ต้องทรงปฏิบัติพระราชภารกิจในฐานะพระราชินี ตั้งแต่พระชนมพรรษาได้ ๑๗ พรรษา แต่ด้วยพระราชหฤทัยใฝ่ศึกษาหาความรู้ ทำให้ทรงชวนขวยศึกษาเพิ่มเติมตลอดมา ทรงยกย่องพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่าทรงเป็นครูผู้คอยแนะนำสั่งสอนวิธีปฏิบัติพระองค์เป็นพระราชินีที่ดี ทรงยกย่องสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีว่าเป็นแบบอย่างที่ดีในการอบรมสั่งสอนลูก และในฐานะพระราชินี ทำให้ทรงมี

รัตนราชินีศรีประเทศ

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

โอกาสได้พบนักปราชญ์ราชบัณฑิตหลายสาขาทั้งทางธรรมและทางโลก ซึ่งสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงกระตือรือล้นที่จะทรงรับถ่ายทอดความรู้จากบุคคลเหล่านั้นอยู่เสมอ

ในทางธรรม โปรดที่จะทรงศึกษาธรรมะจากหนังสือธรรมะ และจากพระอริยสงฆ์ ทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด ทรงแสวงหาโอกาสที่จะได้ไปกราบนมัสการพระอริยสงฆ์เหล่านั้น ไม่ว่าจะพำนักอยู่ในพระอาราม หรือสำนักสงฆ์อันห่างไกลทุรกันดารเพียงใด เช่น หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ หลวงปู่ขาว อนาลโย หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี หลวงพ่อเกษม เขมโก ท่านอาจารย์แบน เป็นต้น ทรงจดจำคำสั่งสอนของพระสงฆ์ผู้ทรงศีลอันบริสุทธิมาเป็นแนวทางแห่งพระราชปฏิบัติ และทรงพระกรุณาถ่ายทอดสู่ข้าราชการบริพาร ตลอดจนประชาชนอยู่เนืองนิจ

ส่วนในทางโลกนั้นไม่ว่าจะทรงพระราชดำริริเริ่มการใดเพื่อบ้านเมือง จะทรงปรึกษานักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญแขนงต่างๆอย่างกว้างขวาง เพื่อประมวลความรู้มาเป็นประโยชน์แก่พระราชกิจ ทรงถ่อมพระองค์เสมอว่า

ทรงกราบนมัสการหลวงปู่แหวน

ทรงมีความรู้ที่น้อย และเมื่อทรงได้รับความรู้หรือความร่วมมือที่ช่วยให้พระราชกิจลุล่วงไปด้วยดี ก็โปรดที่จะทรงยกย่องเชิดชูเกียรติของบุคคลนั้นๆ ดังที่พระภิกษุสงฆ์จะได้ยินจากกระแสพระราชดำรัสในโอกาสต่างๆ เป็นประจำ

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ มีพระสติปัญญาเฉลียวฉลาดอยู่เป็นทุนเดิม และทรงมีความจำดีมาก เมื่อทรงเฝ้าพระราชหฤทัยในการศึกษาหาความรู้ ก็ยิ่งทำให้สรรพความรู้หลังไหลเข้ามาสู่พระองค์อย่างไม่รู้สิ้นสุด คลังแห่งความรู้ของพระองค์คือหนังสือนานาชนิด หากทรงว่างพระราชกิจ จะทรงอ่านหนังสือหลากหลายประเภท ตั้งแต่ข่าวสารบ้านเมืองจากหนังสือพิมพ์รายวัน นิตยสารทั้งของไทยและต่างประเทศที่ช่วยให้ทรงติดตามความเป็นไปของโลกได้ทันเหตุการณ์ นิตยสารต่างประเทศที่ทรงอ่านเป็นประจำ ได้แก่ นิตยสาร TIME, NEWSWEEK และ FAR EASTERN ECONOMIC REVIEW เป็นต้น ซึ่งหากนิตยสารเหล่านี้มีบทความใดที่สนพระราชหฤทัยเป็นพิเศษ จะมีพระราชเสาวนีย์ให้ถ่ายสำเนาเก็บไว้หลายชุด เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องดังกล่าวนำไปศึกษา บางครั้งก็ให้แปลเป็นภาษาไทย เพื่อแจกจ่ายให้ข้าราชการบริพารได้อ่านอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น ในโอกาสที่เสด็จพระราชดำเนินไปต่างประเทศ

รัตนราชินีศรีประเทศ

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

ทรงเลือกซื้อหนังสือ

หากทรงมีเวลาก็โปรดเสด็จพระราชดำเนินไปยังร้านหนังสือ เพื่อทรงเลือกซื้อหนังสือต่างๆ เป็นจำนวนมาก

สำหรับหนังสือไทยนั้น โปรดอ่านหนังสือธรรมะ วรรณคดี ประวัติศาสตร์ และหนังสือนวนิยายหลายประเภท หนังสือเรื่องใดที่ทรงพิจารณาแล้วว่ามีคุณค่าควรแก่การเผยแพร่ จะมีพระราชเสาวนีย์ให้จัดพิมพ์พระราชทานในโอกาสต่างๆ อาทิ หนังสือพระราชทานเนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพของพระประยูรญาติและข้าราชการบริพาร เช่น หนังสือ ‘สมเด็จพระศรีสวรินทิราฯ’ พระราชทานในงานศพ หม่อมราชวงศ์จักริกิติยากร หนังสือ ‘ลิลิตตะเลงพ่าย’ พระราชทานในงานศพ ศาสตราจารย์ นายแพทย์ หม่อมหลวงเกษตร สนิทวงศ์ อดีตเลขาธิการสภาการศึกษาไทย หนังสือ ‘เจ้าฟ้าธรรมธิเบศ พระประวัติและบทร้อยกรองบางเรื่อง’ พิมพ์ไว้สำหรับพระราชทานแก่ผู้สนใจตามพระราชอัธยาศัย นวนิยายไทยบางเรื่อง อันมีเนื้อหาเกี่ยวกับความรักชาติ ก็มีพระราชเสาวนีย์ให้แปลเป็นภาษาอังกฤษเพื่อเผยแพร่วรรณกรรมไทยให้เป็นที่รู้จักกว้างขวางยิ่งขึ้น เช่น นวนิยายเรื่อง ‘พิชิตวาท’ และ ‘สายโลหิต’ เป็นต้น

ต่อไปนี้เป็นพระราชดำรัสบางตอน และข้อความจากหนังสือบางเล่มที่แสดงถึงความใฝ่พระราชหฤทัยในการศึกษา และการยกย่องผู้ให้ความรู้ ซึ่งสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงปฏิบัติมาตลอดระยะเวลาหลายสิบปี

“...ข้าพเจ้านึกถึงคำของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งข้าพเจ้าได้อ่านพบในหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษที่ออกจำหน่ายที่ในกรุงเทพฯ ตั้งสืบกว่าปีมาแล้ว เกี่ยวกับพระประวัติพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงท่านรับสั่งเล่าถึงเด็กกำพร้า กำพร้าพ่อที่โดนรังแกโดยเจ้าของที่ดินไล่แม่ไล่พี่น้องๆ เขา ก็เขาไม่มีที่จะอยู่เขาก็ดันดันมากรุงเทพฯ แล้วก็ซ่อนในรถบรรทุกหญ้าที่จะไปให้ช้าง ช้างต้นของท่าน แล้วเขาก็ซ่อนตัว พอเสด็จฯ มาที่โรงช้างต้น เขาก็มากرابพระบาททรงให้ว่าเขากำพร้าพ่อ แล้วก็ไม่มีทางที่จะต่อสู้เพื่อรักษาที่ดินได้ แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ รับสั่งว่า เอ็งกำพร้าพ่อเมื่อไร ก็ข้านี้แหละคือพ่อของเอ็ง อย่าร้องไห้ไปเลย จะช่วยทุกอย่าง อันนี้ข้าพเจ้าอ่านแล้วจับใจ...”

(พระราชดำรัส วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๒๓)

“...นี่ทรงสอนบทเรียนที่ ๑ ให้เป็นพระราชินีที่ดีอย่างไร ตอนนั้นข้าพเจ้ายังไม่ถือร่ม และเพิ่งกลับจากเมืองนอก ยังไม่กลัวแดดเท่าไร ตอนหลังถึงจะกลัวแดด...บางทีเสด็จฯ เยี่ยมราษฎรตั้งแต่สิบโมงเช้า เสด็จขึ้นบ่ายโมงก็บอกว่า ทนไม่ไหวแล้ว ร้อน ทรงเร่งๆ หน่อย รับสั่งบอก ไม่ได้ ประชาชนทำไมเขาคอยได้ แล้วทำไมเราถึงอยู่กับเขานานหน่อยไม่ได้ เป็นพระราชินีต้องอย่างนี้ นี่บทเรียนแรกตอนนั้นยังไม่แก่ ยังเพิ่งจะยี่สิบเอ็ดเท่านั้น...”

“...ถ้าราษฎรที่ไหนทรงเห็นว่ายากจน จะลงประทับรับสั่ง เป็นกฎของท่าน รัชกาลนี้ บอกว่า ไม่ให้ยื่นคำราษฎรให้หนึ่งพุดกับเขา มันค่อยอบอุ่นหน่อย ดูเป็นครอบครัว...”

“...พระเจ้าอยู่หัวรับสั่งว่า อย่าเอาแต่คิดปาชีพ ให้ถามแหล่งน้ำให้ ด้วยว่าเขาใช้ลำห้วยอะไร ปลูกข้าวได้เพียงพอไหม อยู่บ้านอะไรบ้าง บ้านอะไร ตำบลอะไร อำเภออะไร อันนี้จะต้องจดให้หมด...”

“...ข้าพเจ้าพอไปอ่านหนังสือที่สิรินธรให้ เนรุห์เขียน ก็เลยทราบ พระมหากษัตริย์สมัยเมื่อสองพันกว่าปีมาแล้วได้ประพฤติปฏิบัติ เหมือนอย่างที่เราทำ คือว่าพยายามช่วยราษฎรในเรื่องการทำมาหากินของเขา การส่งน้ำให้เข้าไปเข้านาของเขา และต้องไม่มีกาลเวลา หมายความว่ามาบอกว่าวันนี้วันเสาร์วันอาทิตย์ ฉันฮอลิเดย์ ไม่ได้...”

“...พระไม่ว่าจะพระศาสนาไหน มักจะเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับประชาชน แล้วรู้ความต้องการของประชาชน ถ้าเราไปหาท่านด้วยความเคารพ แล้ว เราสามารถจะเรียนอะไรจากท่านเยอะ...”

(พระราชดำรัส วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๒๔)

“...ข้าพเจ้าได้อ่านในหนังสือพิมพ์ไทม์ แต่วันที่เท่าไรตอนนี้ลืมไปแล้ว ผู้เชี่ยวชาญระดับโลกทำนายไว้ว่า โลกจะขาดแคลนอาหารอย่างมากในประเภทข้าวหรือถั่ว อีกสิบปีข้างหน้า...”

(พระราชดำรัส วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๓๔)

“...หนังสือพิมพ์หลายฉบับ แล้วก็ที่สำคัญ ฟาร์ อีสเทิร์น อีโคโนมิก รีวิว (Far Eastern Economic Review) ที่เอ่ยถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่าทรงงานมากเพื่อประชาชนนี้ ก็คงจะทำให้ข้าพเจ้า ได้รับการต้อนรับอย่างดีทุกหนทุกแห่ง...”

(พระราชดำรัส วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๓๖)

“...ข้าพเจ้าคิดว่าเองว่า การที่ทางอิสานมีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม มากนี้ เป็นพระราชนโยบายของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนานมาแล้ว ข้าพเจ้าไม่เคยทราบเลย ต่อเมื่อเข้ามายุ่งเรื่อง

ใหม่นี้จึงได้ไปอ่านพบเข้า ว่าได้โปรดเกล้าฯ ให้พระราชโอรสเดินทาง
จากกรุงเทพฯ ไปทางอีสาน รู้สึกจะเป็นบุรีรัมย์ ไปสร้างศูนย์
หม่อนไหม สนับสนุนให้ชาวบ้านปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและทอไหม
โดยเอาครูจากญี่ปุ่นมาสอน...”

(พระราชดำรัส วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๓๘)

“...สมเด็จพระนางทรงอ่านหนังสือมาก มีทุกประเภท ไปไหนก็ต้องไปหา
ซื้อมาให้ และทรงใช้หนังสือนั้นเป็นประโยชน์มากที่สุดจนทุกวันนี้
ท่านก็ยังอ่านมาก เวลางานยุ่งๆ บางทีเราก็ไม่มีเวลาอ่านหนังสือ แต่
ไม่ทราบที่ท่านทำอะไรของท่านจึงมีเวลา ท่านซื้อหนังสือของ
ท่านเอง ทรงซื้อพระราชทานให้ข้าพเจ้าอ่านจนโตก็ยังทำ ทรง
แนะนำทั้งการอ่านในใจและการอ่านดังๆ ซึ่งมีรับสั่งว่าจะช่วยให้
ภาษาพูดของเราดีขึ้น ทรงสนับสนุนให้ตั้งห้องสมุด สะสมหนังสือ...”

“...สมเด็จพระนางโปรดให้เราอ่านหนังสือมากกว่าดูโทรทัศน์ มีเหตุผลว่า
ดูโทรทัศน์ (ซึ่งในตอนนั้นมีอยู่เพียงสองสามช่อง) เหมือนกับการถูก
สะกดจิตให้ต้องดูและฟังรายการที่ผู้จัดรายการเพียงคนสองคนจัดขึ้น
ในขณะที่หนังสือมีให้เลือกอย่างหลากหลาย...”

(จากหนังสือ “สมเด็จพระนางกับการศึกษา”

พระราชนิพนธ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี)

“...วันนี้เจอคุณโสภาค สุวรรณ และครอบครัวด้วย ทรงทักทาย
คุณโสภาค สุวรรณ เธอก็ดีใจที่หนังสือสายโลหิตของเธอ นั้น สมเด็จพระ
พระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ โปรดให้มีการแปลเป็นภาษาอังกฤษ
เพื่อแลกกับเพื่อนฝรั่งของท่าน ให้รู้จักประเทศไทยในสมัย
กรุงศรีอยุธยา...”

(จากหนังสือเรื่อง “ตามเสด็จ พ.ศ. ๒๕๓๘

เขียนโดยท่านผู้หญิงสุวรี เทพาคำ)

“...สมเด็จพระนางเจ้าฯ โปรดเสด็จฯ ร้านหนังสือ ต้องเสด็จฯ ไปทรง
ซื้อหนังสือทุกครั้งี่เสด็จฯ New York และ Washington D.C. เพื่อ
ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระราชทานสมเด็จพระ
พระเทพรัตนฯ...

“...สมเด็จพระนางเจ้าฯ โปรดทรงหนังสือแทบทุกชนิด ทรงพอ
พระทัยมากที่นานๆ จะได้ทรงเลือกหนังสือด้วยพระองค์เองสักที...”

(จากหนังสือเรื่อง “ตามเสด็จ พ.ศ. ๒๕๓๘
เขียนโดย ท่านผู้หญิงสุวรี เทพาคำ)

นอกจากนิยายสารและหนังสือต่างๆ ที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรม
ราชินีนาถโปรดอ่านเพื่อทรงนำมาใช้ประกอบพระราชกรณียกิจต่างๆ แล้ว
ยังมีหนังสือพิมพ์ภาษาไทยที่โปรดอ่านเป็นประจำทุกวัน ทำให้ทรงทราบถึง
ความทุกข์ยากของราษฎรบางราย นอกเหนือไปจากที่ทรงพบเห็นด้วย
พระองค์เอง บ่อยครั้งที่หนังสือพิมพ์เสนอข่าวของผู้ประสบเคราะห์กรรม
หรือป่วยไข้ ซึ่งกำลังรอความช่วยเหลืออยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่ง อีก ๒-๓ วันต่อ
จากนั้น ก็จะมีข่าวสืบเนื่องมาว่า สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ
ทรงพระกรุณาพระราชทานความช่วยเหลือแก่บุคคลนั้นๆ แล้ว

กล่าวได้ว่า พระราชอัยยาศัยโปรดอ่านหนังสือของสมเด็จพระนาง
เจ้าฯ พระบรมราชินีนาถนั้น ทำให้ทรงได้รับข้อมูลเพิ่มเติมอย่างสม่ำเสมอ
เป็นประโยชน์ยิ่งแก่ประเทศชาติและประชาชนของพระองค์ ท่านผู้หญิง
สุประภาดา เกษมสันต์ อดีตราชเลขานุการในพระองค์สมเด็จพระบรม
ราชินีนาถ เคยกล่าวไว้ว่า ความรู้ของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี
นาถนั้นกว้างขวางยิ่งนัก รวบรวมทรงศึกษาในระดับอุดมศึกษาหลายสาขา
วิชาไปพร้อมๆ กัน ควรแล้วที่มีผู้ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายปริญญา
กิตติมศักดิ์ต่างๆ หลากหลายสาขา ทั้งในประเทศและต่างประเทศทั่วโลก

ทรงมีความอดทนและกล้าหาญ

ในโอกาสต่างๆ ที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ มีพระราชดำริสกับประชาชนนั้น มักจะทรงเล่าถึงพระราชกิจต่างๆ ให้ฟัง ซึ่งหากพิจารณารายละเอียดในหลายต่อหลายเรื่องที่ทรงเล่า นั้น ทำให้ทราบได้ว่าทรงปฏิบัติพระราชกิจด้วยความอดทนและกล้าหาญเพียงใด ดังเช่น

“...ตลอดทางประชาชนรับเสด็จเนืองแน่น ทั้งๆ ที่อากาศหนาว ฝนก็ตกพรำๆ แต่ผู้คนที่ไม่เคียดร้อนที่จะยืนตากฝนคอยเฝ้าเต็ม ๒ ข้างทาง รัฐมนตรีนิวซีแลนด์ที่ประจำพระองค์พระเจ้าอยู่หัว และตามเสด็จไปในรถพระที่นั่งด้วย ได้ขอประทานอนุญาตให้เปิดกระจกรถพระที่นั่ง ทั้งๆ ที่ฝนตก เพื่อราษฎรซึ่งมายืนตากฝนทนความหนาวคอยเฝ้าอยู่ตลอดทางจะได้เห็นพระพักตร์ ข้าพเจ้าโดนละของฝนปนความหนาวเข้าก็เลยเจ็บคอเริ่มจะเป็นหวัด แต่ก็ไม่ได้เอาใจใส่ เปิดกระจกรถหน้าต่างรถยืมและโบกมือกับประชาชนไปตลอดทาง ชั่วโมงแล้ว ชั่วโมงเล่า วันแล้ววันเล่า บางวันตอนเย็นเมื่อมาถึงที่พักก็ยังไม่ได้นอน เพราะมีราษฎรคอยอยู่ข้างนอกเป็นพันๆ ตะโกนเรียกให้ออกไปหาเขาที่เฉลี่ยอย่างเดียวกับที่เยอรมัน

คำวันหนึ่งเราเดินทางไปถึงที่พักช้ากว่ากำหนด เพราะคนเฝ้ามากตลอดทาง รถต้องแล่นช้าทำให้เสียเวลา พอถึงที่พักก็ต้องรีบเตรียมตัวเพื่อไปในงานเลี้ยงบุฟเฟ่ใหญ่ทันที หวัดของข้าพเจ้ากำเริบมากจนมิใช่ จึงทูลพระเจ้าอยู่หัวขอทูลลาไม่ไปงานสักคืนหนึ่งเพราะเป็นการเลี้ยงแบบบุฟเฟ่ไม่ใช่นั่งโต๊ะอย่างที่เคย พระเจ้าอยู่หัวทอดพระเนตรเห็นข้าพเจ้าเป็นหวัดอย่างแรง ทั้งตัวก็ร้อน จึงทรงเห็นใจยอมตามที่ขอพระราชทาน แต่เมื่อไปแจ้งให้เจ้าหน้าที่บอกเขาทราบเท่านั้น เขาก็อ้อนวอนว่าให้ไปสักประเดี๋ยวเถิด ผู้คนมากมายจะเสียใจและผิดหวัง ข้าพเจ้าเสียอ้อนวอนไม่ได้ก็จะตกลงใจที่จะไป แต่ได้รับประทานยาต่อต้านไข้หวัดไปเต็มที ครั้นแล้วก็เห็นว่าความ

รัตนราชินีศรีประเทศ

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

อดทนของข้าพเจ้าครั้งนั้นไม่เสียทีเปล่า ออกจะคุ้มค่าทีเดียว เพราะทุกคนที่มาในงานต่างก็เข้ามาขอพบใจข้าพเจ้าที่ไม่สบายแล้วยังอุตสาหะฝืนใจแต่งตัวมาให้เขาได้พบ ดูเขาจะเห็นใจข้าพเจ้าเป็นพิเศษทีเดียว เป็นอันว่าวันนั้นข้าพเจ้าได้บทเรียนว่าคนที่มิตำแหน่งอย่างข้าพเจ้าจำต้องมีความอดทนทั้งร่างกายและจิตใจ และบทเรียนอันนี้ในประเทศ ต่อไปข้าพเจ้าก็ต้องใช้เป็นอย่างมากทีเดียว...”

(ความทรงจำในการตามเสด็จต่างประเทศทางราชการ
พระราชนิพนธ์ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ)

“...พ.ศ. ๒๕๒๒ เกิดเหตุการณ์ร้ายขึ้นในกัมพูชา ฉันได้รับแจ้งว่าชาวเขมรอพยพหนีตายเข้ามาทางจังหวัดตราดเป็นแสนๆคน ฉันเป็นสถานายิกาของสภาอากาศไทย จึงรีบเดินทางไปดูแลวันแรกได้ทั้งทำนุผู้หญิงสุภาพดา เกษมสันต์ ราชเลขาของฉันกับคณะไว้ให้จัดการตั้งศูนย์อพยพขึ้น ต่อมาฉันไปตรวจงาน โดยคัดเลือกคนไปด้วยเพียงไม่กี่คน ไม่ต้องการให้เป็นคนใหญ่ เพราะมีความไม่สะดวกต่างๆ เช่นที่พักมีจำกัดและน้ำสะอาดหายากมาก ต้องขับรถออกไปหาน้ำไกลเป็นชั่วโมงๆ...

เราพักกันในที่พักที่สร้างขึ้นอย่างง่าย ๆ ฉันและทุกคนต้องนอนกับพื้นที่ศาลาใหญ่ โดยนอนบนเสื่อกก หนุนเบาะที่แต่ละคนนำติดตัวมาแทนหมอน ไม่มีห้องนอน มีส้วมก็เป็นแบบส้วมซึม ต้องนั่งยองๆ ต่อมาอีก ๒-๓ คืน ทางกรมชลประทานจึงสร้างที่พักให้ ความเป็นอยู่จึงค่อยสะดวกสบายขึ้น...”

(สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงบันทึกไว้ในหนังสือพระราชทาน เนื่องในพิธีพระราชทานเพลิงศพ ท่านผู้หญิงสุวรี เทพาคำ)

“...ที่เป็นโรคภูมิแพ้ที่ตอนหลังทำงานลำบาก เพราะว่ามันโดนฝุ่นโดนอะไรแล้วหุมนับไปเฉยๆ ชาวบ้านพูดอะไรไม่ได้ยินเลย... ก่อนที่ฉันจะปวดเหมือนเอาเหล็กแทงเข้าไปในหู แล้วเสร็จแล้วก็ไม่

ได้ยินอะไรอีกเลย แม้นผ่านไมโครโฟนก็ไม่ได้ยิน ต้องรับประทานยาอย่างแรง แก้วหูถึงจะหายบวมแล้วก็ได้ยิน แล้วต่อมาท่อน้ำตาบวม น้ำตาไหลพรากๆ ก็ให้หมออูทียดู หมออูทียบอกว่าท่อน้ำตาไม่ได้ตัน แต่หมออูทียก็แทงให้ บอกจะเกิดภาวะนี้เมื่อประสบกับฝุ่น หรือบุหรี่ หรือควันรถท่อไอเสีย และเชื้อราเท่านั้นเอง...

“...ตกลงท่านทราบเหตุผลแล้วที่ไปอเมริกา หมอที่โน่นเขาก็ช่วยทุกอย่าง เขาบอกว่าที่พระราชินีจะปลอดภัยจริงๆ หายจริงๆ นี่คือการต้องหลีกเลี่ยง ไม่อย่างนั้นแล้วจะเป็นหิด หรือว่ามันจะเป็นพวกเส้นเลือดตีบตัน ข้าพเจ้าก็บอกว่า ท่านรู้ใช่ไหมว่าถ้าข้าพเจ้าเลี้ยงฝุ่น ท่านอาจจะเป็นผู้ลี้ภัยเพิ่มขึ้นก็ได้...”

(พระราชดำรัส วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๒๓)

เสด็จฯ ไปดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่

“...บนเขานะ ไม่ใช่เหยียบง่าย ๆ นะท่าน มันหมายถึงว่าต้องเป็นนักเดินที่เก่ง ลื่นห้อย เพราะพระเจ้าอยู่หัวท่านไม่ค่อยหกรอกมาเดิน ตุ่มตะตุ่มตุ้ยนี้ ห้าสิบบ้าสิบบ ถ้ารู้ว่าห้าสิบบก็อย่าไป ก็ไปบอกกับท่าน ว่ารองเท้าก็ทำอะไรไม่ได้ที่เดียว ท่านเดินของท่านไป...”

“...พระเจ้าอยู่หัวไม่ยอมให้ไปเป็นค้ำหัวพุดกับราษฎร ถ้ายังเป็นเวลานาน ท่านต้องการให้นั่งลงพุดกับเขา เพราะฉะนั้นบาปกรรมตามสนองข้าพเจ้า ธรรมเนียมของคนราชสำนักที่จะต้องคลานเข้าหาพระเจ้าแผ่นดิน ข้าพเจ้าก็คลานรับประชาชนตลอดเลย เป็นกิโงเลย ท่านมาดูหัวเข้าข้าพเจ้าเดี๋ยวนี้สิ ด่าไปเลย...”

(พระราชดำรัส วันที่ ๑๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๕)

ทรงเล่าเรื่องการเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมทหารที่ตาพระยา ซึ่งขณะนั้นมีเหตุการณ์สู้รบกับกองกำลังต่างชาติว่า

“...ทหารไทยทั้งหลายไม่ว่าจะทุกแนวไหนส่วนไหน ก็ยอมพร้อมที่จะสละชีวิตเพื่อป้องกันชาติบ้านเมืองไว้โดยไม่คิดหวั่นอะไรเลย แล้วข้าพเจ้าก็แอบหนีไปเยี่ยมเขา ก็รู้หรือว่ามันไม่ดี แต่ก็กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว บอกว่าไม่เป็นไร สวดมนต์แล้ว ถึงตายก็ไปได้ ไม่เป็นไร... ซึ่งพระสยามเทวาธิราชก็คุ้มครอง เพราะว่ามันเป็นวันแรกที่ไม่มีการยิงปืนใหญ่เข้ามาเลย ข้าพเจ้าคิดว่า...อยากจะไปดูแลเขา ก็ไม่ใช่คิดว่าจะตายไม่ได้หรอก ก็รู้เหมือนกันว่าความตายนี่มาเมื่อไรก็ได้ แต่คิดว่าเขาสิแสนจะกล้าหาญ และเราซึ่งขึ้นชื่อว่าพระบรมราชวงศ์จักรีนี้ รัชกาลที่ ๑ ได้ฝ่าฟันสร้างบ้านเมืองขึ้นมา เราเป็นลูกหลานเขา ลูกชายของเราหรือก็ไม่อยู่ ลูกสาวก็เด็กเกินไปกว่าที่จะตาย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวหรือก็ประจวบหน้า ข้าพเจ้าว่าข้าพเจ้าก็อยู่มาพอแล้ว อยู่มาเรียกว่ามากพอที่น่าจะดำรงไว้ซึ่งพระราโชบายและพระราชประสงค์ คือเคียงข้างอยู่กับคนไทยทุกเมื่อ...”

(พระราชดำรัส วันที่ ๑๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๖)

ทรงเล่าถึงสถานการณ์ใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ตอนหนึ่งว่า

“...ไม่ว่าข้าพเจ้าไปที่ไหน ไปที่อำเภอสุคีริน เป็นนิคมซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสนับสนุนตั้งขึ้น ก็มีชาวอิสาน มีชาวไทยที่นราธิวาสเองอยู่ที่นั่น พอข้าพเจ้าไปเยี่ยมก็บอกว่าดีใจที่ราชินีมาที่ เห็นหน้า แต่ใจหนึ่งก็ไม่อยากให้มา เพราะมันอันตรายน่ากลัวเหลือเกิน ไม่อยากให้ท่านมา ข้าพเจ้าบอกไม่มีอันตรายหรอก ข้าพเจ้านี้ ทั้งทางรัฐบาล ทหาร ตำรวจ เขาดูแลใกล้ชิด...”

“...ข้าพเจ้าก็เลยกลับไม่ลง ใครๆ ก็บอกแหมอยู่ ๒ เดือนแล้วน่าจะกลับไปสักที ก็กลับไม่ลง เพราะว่าเห็นเขาทุกข์โศกมากมายน แล้วเขาบอก แม้แต่พระก็บอกว่า เวลาที่มาประทับอยู่ที่นี่ เหตุการณ์ทั้งหลายก็เบาบางลงไป ไม่เหมือนกับไม่ประทับอยู่ ไม่ประทับอยู่จะโดนเต็มที...”

(พระราชดำรัส วันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๔๗)

“...การเดินทางไปที่ต่างๆ ตอนที่ข้าพเจ้าตามเสด็จไปนั้นไม่ใช่ไปได้ง่ายๆ ไม่ใช่ว่าถนนไม่ดีเท่านั้น แต่ยังมีอันตรายมากจากผู้ก่อการร้าย ขบวนการที่ไปมาตามปกติถูกกับระเบิด ถูกซ้อมโจมตีบ่อยครั้ง จนมีเรื่องพูดกันเล่นๆ ถึงพื้นที่บางแห่งว่า เข้าไปก็ไม่ได้แต่ถ้าเข้าเป็นคนออกเป็นกล่อง (หีบศพ) บางที่ข้าราชการก็เข้าไปยาก ผลก็คือชาวบ้านยากจน ป่วยไข้มาก ไม่สามารถเข้ารับบริการต่างๆ ในด้านการรักษาพยาบาล หรือแม้แต่การเกษตรได้ บางทีก็ฝ่าตัดกันในป่า นั่นเอง เคยตามเสด็จอยู่ครั้งหนึ่งที่ท่านทักข้าพเจ้าไว้หมู่บ้านหนึ่ง แล้วประทับ ฮ. ไปอีกหมู่บ้านหนึ่ง เวลาขึ้นลงก็ต้องรีบ เครื่องยังไม่ทันดับสนิทก็ลงแล้ว...”

(จากหนังสือ “สมเด็จพระแม่กับการศึกษา”)

พระราชนิพนธ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี)

ทรงพระปรีชาสามารถด้านวรรณศิลป์

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ โปรดบทร้อยกรองต่างๆ มาตั้งแต่ทรงพระเยาว์ ดังที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ในหนังสือ เรื่อง “สมเด็จพระแม่กับการศึกษา” ว่า

“สมเด็จพระแม่ทรงสอนให้อ่านหนังสือวรรณคดีต่างๆ จำได้ว่าที่ง่าย และสนุก เหมาะสำหรับการเริ่มต้นก็คือ เรื่องพระอภัยมณี ต่อด้วยเรื่องอื่นๆ ได้แก่ เรื่องอิเหนา และรามเกียรติ์ เป็นต้น เรื่องอิเหนาเป็นเรื่องที่โปรดมาก ทรงให้ข้าพเจ้าอ่าน คัดบทกลอนต่างๆ ให้ ทำให้ข้าพเจ้าท่องได้หลายตอน...

...สมเด็จพระแม่ทรงจำเก่ง บทเพลงแปลกๆ ที่ทรงจำได้ตั้งแต่ทรงพระเยาว์ บทกลอนที่ทรงเล้าว่าเด็ดตาท่องให้ฟัง ก็มาสอนเราต่ออีก...”

ต่อมาเมื่อได้ทรงศึกษาเพิ่มเติม ก็ทรงพบร้อยกรองที่โปรดอีกเป็นอันมาก จากวรรณคดี จากบทร้อยกรองทั่วไป มีพื้นฐานแห่งความรักคนตรี อยู่แต่เดิม ทำให้มีพระราชดำริที่จะทรงนำบทร้อยกรองที่โปรดเหล่านั้นเป็นบทเพลง ซึ่งบางบทเป็นที่มาของเพลงพระราชนิพนธ์อันไพเราะของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เช่น เพลงความฝันอันสูงสุด แผ่นดินของเรา เป็นต้น

เป็นที่ทราบกันทั่วไปในบรรดาข้าทูลละอองธุลีพระบาทว่า สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถโปรดโคลงกลอน ดังนั้นจึงมีผู้ประพันธ์บทร้อยกรองขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายอยู่เนืองๆ บางบทที่ประทับพระราชหฤทัย จะมีพระราชเสาวนีย์ให้นำไปใส่ทำนองเพลง ซึ่งในระยะที่บ้านเมืองยังมีภัยจากผู้ก่อการร้ายคุกคาม และทหารตำรวจต้องเสียชีวิตจากการปฏิบัติหน้าที่ป้องกันประเทศชาติ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถได้มีพระราชเสาวนีย์ให้ประพันธ์เพลงในโอกาสต่างๆ เช่น ในงานพระราชทานเพลิงศพผู้เสียชีวิตจากการปฏิบัติหน้าที่ป้องกันประเทศชาติ ณ วัดพระศรีมหาธาตุวรมหาวิหาร บางเขน เป็นต้น

เมื่อสถานการณ์บ้านเมืองสงบลง บทร้อยกรองที่โปรดให้ประพันธ์เป็นเพลงจึงมีเนื้อความที่แสดงถึงความสุขมากขึ้น เช่น เนื้อความเกี่ยวกับความรัก และความงาม อย่างไรก็ตาม น้อยคนนักที่จะทราบว่า สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงพระปรีชาสามารถทางด้านวรรณศิลป์ด้วย พระองค์ได้ทรงพระราชนิพนธ์บทร้อยกรอง ซึ่งนำไปทำเป็นเพลงขึ้นหลายบท บางบทก็ทรงพระราชนิพนธ์ร่วมกับสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร หรือข้าราชการบริพาร ดังบทเพลงพระราชนิพนธ์ที่เชิญมาเป็นตัวอย่างต่อไปนี้

นางแย้ม

เนื้อร้อง พระราชนิพนธ์ สมเด็จพระนางเจ้าฯ
พระบรมราชินีนาถ

ทำนอง พันตำรวจเอก ศุภมงคล ไปริยานนท์

นางแย้มแย้มโอรสผู้เลื่อน	พาที
แผ้วหวานชานฤดี	โหยให้
ดงงามดั่งเทวี	ลอยเลื่อน
มาลีแย้มกลิ่นไกล้	หอมดั่งเนื่อนวล
ยามไกลอราร้อน	ดั่งไฟ
รักเจ้ามากเพียงใด	ย่อมรู้
คิดถึงด้วยหัวใจ	ครวญครำ
ห่างกันแม่เพียงครู่	สุดแสนเนิ่นนาน

รัตนราชินีศรีประเทศ

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

กุหลาบไกลกังวล

เนื้อร้อง พระราชนิพนธ์ สมเด็จพระนางเจ้าฯ
พระบรมราชินีนาถ
ทำนอง ร้อยตรี บุญเสริม ศรีคำ

ไกลกังวลหอมฟุ้งจรุงจิตต์
หวานสนิทซึ่งทรวงเฝ้าห่วงหา
ชมพู่อ่อนงามนุ่มติดนัยนา
ดูจลอยล่องจากฟ้ามาเยือนดิน
ยามอาทิตย์อัสดงลับเหลี่ยมเขา
สุดแสนเศร้าอีกวันหนึ่งมลายหาย
ทั่วแผ่นดินฟ้าฉาบสีจาดฉานพราย
ค่อยค่อยสลายกลายเป็นหม่นสลัวลง
รยระรินมวลกลิ่นมาลีขึ้น
หอมระรินชื่นจิตตตินาสา
หวนระลึกถึงเจ้ายอดจันทรา
งามติดตาตรึงอยู่มีรู้อาจ

๒๕ กรกฎาคม ๒๕๔๓

รัตนราชินีศรีประเทศ
สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

รอก่อนสุริยัน

เนื้อร้อง พระราชนิพนธ์ สมเด็จพระนางเจ้าฯ
พระบรมราชินีนาถ
ทำนอง ร้อยตรี บุญเสริม ศรีคำ

สุริยาคล้อยลอยลับจากฟากฟ้า
จากสายตาครัครวญเฝ้าหวนให้
ไอ้อาทิตย์เป็นประหนึ่งซึ่งดวงใจ
ของดวงจันทร์อันอำไพยามราตรี
แล้วเมื่อไหร่สุริยันจะรอบพบ
รอจนสบสายตามารศรี
เป็นคู่ขวัญจันทรา ณ ครานี้
ด้วยความรักภักดีไม่มีคลาย

รัตนราชินีศรีประเทศ

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

ทาสเธอ

เนื้อร้อง พระราชนิพนธ์ สมเด็จพระนางเจ้าฯ

พระบรมราชินีนาถ

ทำนอง ร้อยตรี บุญเสริม ศรีคำ

สุดรัก

งามพัทตร์ผูกผ่องเพียงจันทร์ฉาย

สองเนตรแวววาวดุจดาวพราย

ยามชม้ายชายตาป่วนอารมณ์

สองปรางเปล่งเหมือนดั่งแต้ม

ลักยิ้มยั่วแยมैयाวนสม

เรือนร่างละออตางามน่าชม

ปอຍผมดำสนิทงามติดตา

สุดหลง

คงเป็นทาสนวนอนงค์เหมือนดั่งว่า

ไซ้สวาทตริงรัดมัดกายา

ด้วยตรวนเส้นหายอดยาใจ

ยอมเป็นทาสให้กักขังทั้งชีวิต

ยอมเป็นทาสแนบชิดพิสมัย

ยอมเป็นทาสทั้งตัวทั้งหัวใจ

ยอมเป็นทาสตลอดไปไม่ห่างเธอ

รัตนราชินีศรีประเทศ
สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

เจ้าจอมขวัญ

เนื้อร้อง พระราชนิพนธ์ สมเด็จพระนางเจ้าฯ
พระบรมราชินีนาถ
ทำนอง เรืออากาศตรี แมนรัตน์ ศรีกรานนท์

รัชนีลอยประดับจับพากฟ้า
จะเทียบเทียบดวงชีวาก็หาไม่
ผิวเรื่อเรื่อเหลืองดั่งทองเป็นของใย
จะหาใครงามเด่นเช่นขวัญตา
เนตรหวานปานน้ำผึ้งจวนจะหยด
โอษฐ์ยิ้มเฝ้ายมธุรสคะนึ่งหา
เกศสลวยสวยซ้ำพริ้วพรรณนา
วงพักตร์ลักษณะดั่งจันทร์เพ็ญ
เล็บมือนางบางบอบนขาเจ้า
ที่พี่เฝ้าทะนุถนอมเจ้าจอมขวัญ
วันเดือนปีผ่านไปให้จบบัลย์
ด้วยเฝ้าฝืนถึงเธออยู่มีรู้คลาย

รัตนราชินีศรีประเทศ

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

อาลัยครวญ

เนื้อร้อง พระราชนิพนธ์ สมเด็จพระนางเจ้าฯ
พระบรมราชินีนาถ และ
สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ
สยามมกุฎราชกุมาร
ทำนอง ร้อยตรี บุญเสริม ศรีคำ

อาทิตยต์กบนเขาเปล้าเปลี่ยวนัก

ยากจะหักห้ามใจไม่หวนหา
ก็เพราะเจ้าพี่จึงต้องหมองอุรา
สิ้นชีวิาก็ไม่วายคล้ายวิญญาณ
สีทองฟ้าแดงแซมเหมือนแค้นเจ้า
สุดจะเศร้าหมองอุราพาใจหวน
ถ้ามีเจ้าข้างพี่ได้ชื่นชน
ไม่ต้องครวญเรียกหาด้วยอาลัย

สายหยุด

เนื้อร้อง พระราชนิพนธ์ สมเด็จพระนางเจ้าฯ
พระบรมราชินีนาถ
ท่านผู้หญิงพึงจิตต์ ศุภมิตร
ทำนอง ร้อยตรี บุญเสริม ศรีคำ

หอมสายหยุด	สุดหอม	ตั้งจอมขวัญ
หอมหวาน	ปานสวรรค์	สรรค์สร้าง
หอมไกลลิบ	ทิพย์สุคนธ์	ปนกลิ่นนาง
ไอ้...อ้ำว้าง	ยามสาย	จางหายไป
คอยเวลา	สายัณห์	พลันอรุณ
หอมกรุ่น	ระทวยก้าน	สะท้อนไหว
กลีบบาง	ดั่งไอษฐ์งาม	ของทราวม้วย
แสนชื่นใจ	ไยกลิ่นวาย	สายหยุดเอ๋ย

๓๑ ตุลาคม ๒๕๔๔

บทเพลงพระราชนิพนธ์เหล่านี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงพระปรีชาสามารถด้านวรรณศิลป์ของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ซึ่งถ่ายทอดไปสู่พระราชโอรสและพระราชธิดา ทำให้แต่ละพระองค์ทรงพระปรีชาสามารถด้านร้อยกรองเช่นเดียวกับพระราชมารดา และทรงพระราชนิพนธ์บทเพลงได้อย่างไพเราะ ดังเป็นที่ประจักษ์กันอยู่ทุกวันนี้

โปรดยกย่องผู้ทำคุณประโยชน์แก่บ้านเมือง

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ โปรดที่จะพระราชทานกำลังใจ และยกย่องบุคคลผู้ทำคุณประโยชน์แก่บ้านเมืองเพื่อให้เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมไทยต่อไป ในโอกาสต่างๆ ที่มีพระราชดำรัสกับประชาชน มักจะทรงเล่าว่ามีใครมาช่วยทำงานในโครงการตามพระราชดำริบ้าง หลายครั้งที่ทรงเล่าถึงสมาชิกศิลาปาชีพ ผู้มีผลงานฝีมือยอดเยี่ยม บางครั้งก็ทรงพามาแนะนำตัวให้ผู้เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทรู้จัก ทรงยกย่องผู้มีบุญคุณต่อประเทศชาติ เช่นทหาร ตำรวจ หรืออาสาสมัคร ผู้สูญเสียชีวิตจากการปฏิบัติหน้าที่ป้องกันประเทศชาติ แม้ประชาชนผู้มีน้ำใจงามได้ช่วยเหลือประชาชนด้วยกัน ดังที่ทรงทราบข่าวจากหนังสือพิมพ์ ก็โปรดนำมาทรงสรรเสริญด้วย เช่น

“...ข้าพเจ้าใคร่จะยกตัวอย่างผู้ที่ให้ด้วยน้ำใจสักรายหนึ่งบุคคลผู้นี้คือนายอำนาจ ทองมี นายอำนาจ ทองมี เชิญออกมาปรากฏตัวหน่อยเชิญยืนตรงนั้น ขอให้ท่านทั้งหลายปรบมือ เพื่อแสดงความยกย่องอันนี้สำคัญมาก การรู้จักยกย่องผู้ที่ควรยกย่อง คือเขาอาจจะยากจนในทางวัตถุ แต่ในน้ำใจนั้นมีความเจริญมั่งมีสมบูรณ์มากบุคคลผู้นี้ นายอำนาจ ทองมี หาเงินรายได้พิเศษด้วยการขี่รถจักรยานยนต์รับจ้าง รับ-ส่งผู้โดยสารในซอยวัดหลักสี่ เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ที่แล้วมา ได้เกิดอุบัติเหตุรถไฟชนตรงปากซอย นายอำนาจผู้เห็นเหตุการณ์ได้รับเข้าช่วยเหลือสุภาพสตรีผู้ขับรถซึ่งกระเด็นออกมาอนตาค้างอยู่บนถนน ได้เรียกแท็กซี่นำตัวไปโรงพยาบาลภูมิพล รถแท็กซี่ ๒ คันแรกไม่ยอมหยุดรับด้วยเกรงว่าผู้ป่วยจะไปขาดใจตายในรถของเขา รถแท็กซี่คันที่ ๓ ยอมรับ และมีน้ำใจยอมช่วยเหลือ ตลอดเวลานายอำนาจได้เก็บกระเป๋าถือของหญิงผู้ประสบอุบัติเหตุไว้กับตัว รักษาทรัพย์สินไว้ให้เจ้าของอย่างครบถ้วน เมื่อถึงโรงพยาบาล นายอำนาจกลับควักเงินของตนเองที่หาได้มาด้วยความยากลำบากชำระค่าโดยสาร ไม่ยอมแตะต้องเงิน

ในกระเป๋าของสุภาพสตรีนั้น ทั้งๆ ที่ตนเองก็มีลูกเล็กๆ หลายคนที่กำลังเรียน และหาได้เพียง ๔๐ บาท และรถแท็กซี่คันนั้นก็มีคนขับที่ประเสริฐ แต่นานาเสียดายที่ข้าพเจ้าไม่สามารถตามตัวผู้ที่มีจิตใจประเสริฐนั้นได้ ไม่เกี่ยงงอนขอเงินเพิ่ม มีเท่าไรก็ให้เท่านั้น มุ่งมั่นแต่จะช่วยชีวิตผู้บาดเจ็บเท่านั้น เป็น “น้ำใจ” ที่ประเสริฐ และถ้าเมืองไทยเพียบพร้อมไปด้วยบุคคลเช่นนี้ ที่ถือว่าน้ำใจมีคุณค่ามากกว่าทรัพย์สินนอกกาย ซึ่งเราเองก็เอาติดตัวไปไม่ได้เมื่อเสียชีวิตแล้ว ก็ย่อมจะซาบซึ้งและอบอุ่นใจว่ามีคนอย่างนายอำนวนายนี้ขึ้นในกรุงเทพฯ แล้วก็น่าหวังต่อไปว่าจะมีคนเช่นนี้อีกต่อๆ ไป ขอประบมือให้นายอำนวนายอีกหนพร้อมด้วยขอบพระคุณ...”

(พระราชดำรัส วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๒๕)

“สำหรับท่านผู้หญิงสุประภาดา เกษมสันต์ ซึ่งจากไปนี้ ก็เป็นการตายที่งดงามเหลือเกิน เพราะว่าเป็นการตายเพื่อความอยู่ดีกินดีของคนเป็นจำนวนมาก และประชาชนได้มาพบข้าพเจ้าแล้วก็น้ำตา ร่วง แล้วก็บอกว่าเขาไม่เรียกท่านผู้หญิง บอกสุประภาดาให้ช่วยให้ฉันเป็นตัวเป็นตนมาได้ให้มีกินเดี๋ยวนี้ ตอนนี้ได้ข่าวว่าสุประภาดาเสียชีวิตในทางโทรทัศน์เขาบอกพวกฉันร้องไห้กันน้ำตา ร่วง แล้วก็พร้อมใจกัน อย่างทางภาคใต้นี้ ชาวไทยอิสลามก็จะสวดทำบุญให้ กับพวกที่เสียชีวิตในครานี้ เพราะเขารู้ว่าที่พวกเราไปนี้ ไม่ได้ตั้งใจที่จะไปเที่ยวเลย ตั้งใจจะไปหาเขาซึ่งอยู่สุดชายแดน ไปช่วยเขา แล้วก็พร้อมทุกอย่าง ไม่ว่าจะอะไรเกิดขึ้น ก็พร้อมที่จะไปหาเขา ไปช่วยเหลือเขา เขาก็รำพันถึงว่าท่านผู้หญิงสุประภาดา มีบุญคุณกับเขาเพียงไร ข้าพเจ้าฟังแล้วก็คิดว่า ที่ท่านผู้หญิงสุประภาดาพูดตลอด มาว่า อยากอยู่และตายอย่างเป็นประโยชน์เพื่อคนไทย เพื่อนร่วมชาตินี้ ยากจะเป็นอย่างนั้น และท่านก็เป็นอย่างนั้นจริงๆ และก็ตายไป โดยที่ไม่เจ็บไม่ปวดอะไร วิบเดียว ซ้ำเป็นกำลังใจทำให้เกิด ความสามัคคี ตอนที่เครื่องบินตกใหม่ๆ นี้ ไม่ว่าไทยพุทธ ไทยอิสลาม

รัตนราชินีศรีประเทศ

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

ก็สามัคคีกันดี ฝ่ายอิสลามก็ร่วมกันสวดให้ท่านทั้งคณะ และทางฝ่ายพุทธก็ช่วยกันเรียไรทำบุญให้ ตกลงได้พบว่า มีความสามัคคีร่วมใจกันทุกอย่าง ก็สมกับที่ท่านผู้หญิงบอก คนเราเกิดมาก็ต้องตาย แต่ให้ตายดี ตายแล้วเป็นประโยชน์กับผู้อื่น ผู้คนเขาซาบซึ้ง เสียใจเสียใจ...”

(พระราชดำรัส วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๔๑)

“...เรื่องที่ทำให้ข้าพเจ้าชื่นใจเป็นที่สุด เกี่ยวกับนายคริส เบญจกุล ข้าพเจ้าเองก็ไม่เคยรู้จักเขา แล้วก็อ่านในหนังสือพิมพ์ว่า เขาจอดรถลงไปช่วยสามีภรรยาที่จักรยานยนต์คว่ำ ไม่ใช่ว่าผลิผลามลงจากรถไปช่วย เขาเห็นมีเลือดเต็มตัว เขาก็ลง หยุดไปช่วย แม้จะตั้งดีสามแล้วก็ตาม ข้าพเจ้าได้อ่านแล้วรู้สึกชื่นใจว่า คริสนี่เป็นตัวอย่างของคนไทยรุ่นใหม่ ที่ไม่ใช่แต่ได้เรียนวิชาการความรู้สมัยใหม่ได้เรียนมากเช่นเรียนคอมพิวเตอร์ อะไรต่ออะไร แต่เขาเป็นคนที่มีคุณธรรมในหัวใจ มีความอ่อนโยน มีความเมตตากรุณา นอกจากความฉลาดแล้ว และก็มีความเอื้ออารีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน อุตส่าห์ลงไปช่วยนำส่งโรงพยาบาลจนตัวต้องได้รับบาดเจ็บสาหัสมาก ข้าพเจ้าก็เลยถามอาการเขา แล้วก็ขอที่จะไปช่วย พ่อแม่เขา...ก็เลยทำให้ชื่นใจว่าต่อไปในอนาคต เมืองไทยก็คงจะเจริญอยู่อย่างนี้ เพราะว่าเด็กรุ่นใหม่แท้ๆ ก็มีน้ำใจที่งดงาม มีมนุษยธรรม...”

(พระราชดำรัส วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๔๒)

“...ทุกคนที่ร่วมทำงานกับข้าพเจ้า ทำงานกันตัวเป็นเกลียวเหน็ดเหนื่อยทุกประการ แต่ถึงเวลารับรางวัล ข้าพเจ้าได้รับรางวัลคนเดียว...”

(พระราชดำรัส วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๓๙)

มีพระทัศนคติต่อโลกในแง่ดี และมีพระอารมณ์ขัน

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ มีพระทัศนคติต่อผู้คนและสรรพสิ่งในแง่ดีอยู่เสมอ หากมีผู้กล่าวตำหนิบุคคลใดว่ากระทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งให้ทรงได้ยิน จะทรงเตือนให้ไตร่ตรองดูก่อนว่าผู้นั้นกระทำลงไปเพราะเหตุจำเป็นอย่างไรหรือไม่ หากมีเหตุจำเป็น สิ่งนั้นก็ควรให้อภัย เช่นในการที่ทรงชักชวนให้คนไทยปลูกป่านั้น มีพระราชดำรัสอยู่เสมอว่า พระองค์เข้าพระทัยที่คนไทยบางกลุ่มต้องตัดไม้ เพราะบางรายมีความจำเป็นต้องหาไม้ไปซ่อมแซมบ้าน บางรายตัดไม้มีค่าไปทำพินต้มเกลือสินเธาว์ บ้างก็รับจ้างตัดไม้เพราะความยากจน บ้างก็เป็นชาวเขาที่ทำไร่เลื่อนลอย พอดินจืดจึงต้องไปหักร้างถางพงใหม่ เข้าพระทัยว่าชาวเขาปลูกฝิ่นก็เพราะเขาปลูกตามบรรพบุรุษ อีกทั้งฝิ่นทำรายได้ดีและมีผู้ไปรับซื้อถึงที่ ชาวเขาไม่ทราบถึงโทษภัยของฝิ่นเพราะชาวเขาเองก็สูบฝิ่นหรือเข้าพระทัยดีว่าชาวบ้านที่ทอผ้าลวดลายหยาบๆ มาส่ง ก็เพราะเขามีความจำเป็นต้องรับใช้เงิน เป็นต้น

ในเวลาเสด็จเยี่ยมราษฎรนั้น จะมีพระราชเสาวนีย์ให้มีขบวนล่วงหน้าไปสำรวจสภาพของประชาชนที่มารอรับเสด็จไว้ชั้นหนึ่งก่อนเสมอ ถ้ามีผู้เจ็บไข้ได้ป่วยหรือทุกข์ยากก็ให้สอบถามประวัติไว้ถวายทอดพระเนตร แต่ก็มีบางรายที่ขบวนล่วงหน้าไม่ได้สอบถามไว้ เพราะดูไม่ออกว่าเจ็บไข้ได้ป่วย อีกทั้งแต่งกายสวยงาม หากแต่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงมีสัมผัสพิเศษที่จะทรงทราบได้ว่าท่ามกลางผู้มารับเสด็จนั้นผู้ใดกำลังมีความทุกข์อยู่ เพราะเมื่อทรงซักถามด้วยพระองค์เองแล้ว มักจะพบอย่างน่าอัศจรรย์ใจว่าบุคคลนั้นๆ กำลังมีความทุกข์จริงๆ จึงทรงสอนว่าอย่าดูคนที่การแต่งกาย เพราะเวลาชาวบ้านมารับเสด็จ เขามักจะแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่ดีที่สุดที่เขามีอยู่ ผ้าชิ้นใหม่ผืนใหม่ที่สวยงามภายนอกนั้น หากพลิกดูผ้าชิ้นใน มักจะเป็นผ้าชิ้นเก่าคร่ำคร่าที่ผู้นั้นสวมใส่อยู่ในชีวิตประจำวัน บางครั้งมีผู้กราบบังคมทูลให้ทรงทราบว่า ชาวบ้านบางรายนำผ้ามาถวายเพื่อขอรับพระราชทานเงิน แต่ผ้าชิ้นนั้นถูกแบ่งเป็น ๒ หรือ ๓ ผืน

รัตนราชินีศรีประเทศ

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

เพื่อให้มีผู้รับพระราชทานเงินได้ถึง ๒ หรือ ๓ ราย ทั้งๆ ที่ผู้ทอมีเพียงคนเดียว เมื่อเจ้าหน้าที่ส่งสลับ และนำผ้ามาวางต่อกัน จึงทราบว่าเป็นผ้าชิ้นเดียวกัน แทนที่จะทรงตำหนิว่าชาวบ้าน ‘ซี้โกง’ กลับทรงเห็นใจว่าชาวบ้านทำไป เพราะความยากจน ฉะนั้นปัญหาของชาวบ้านทุกปัญหาเป็นสิ่งที่พระองค์ จะต้องทรงพิจารณาหาวิธีแก้ไขต่อไป

ทรงร่วมเดินระบำกับชาวบ้านอย่างสนุกสนาน

แม้สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถจะมีพระราชกิจมาก แต่ก็ไม่ได้ทำให้ทรงเคร่งเครียด ยังมีพระอารมณ์ดีอยู่เสมอ เวลาที่ทรงเล่าถึงพระราชกรณียกิจต่างๆ ให้ประชาชนฟัง ทรงมีวิธีการเล่าที่สนุกสนาน ผ่างไว้ด้วยพระอารมณ์ขัน ผู้ฟังจึงรู้สึกเพลิดเพลินตามไปด้วย ในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระองค์ ซึ่งมีประชาชนมาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทเป็นจำนวนมากที่ศาลาดุสิตาลัยเป็นประจำทุกปีนั้น จะทรงเล่าถึงพระราชกรณียกิจที่ทรงปฏิบัติมาตลอดทั้งปี บางครั้งทรงบรรยายต่อเนื่องถึง ๒-๓ ชั่วโมง แต่ก็มีอรรถรสชวนฟัง และทรงแทรกพระอารมณ์ขันตลอดเวลา ดังเช่นพระราชดำรัสบางตอนที่เชิญมาแสดงนี้

“...สี่สิบแปดนี้ก็ข่าวดีว่าข้าพเจ้าจะได้เป็นยายครั้งแรก แม่ของข้าพเจ้าเป็นยายอายุสี่สิบสอง ข้าพเจ้าเป็นยายเอาสี่สิบแปดกว่า ขาดทุนเอามากๆ เขียว...ลูกสาวเขาบอกว่า แม่ไม่กลัวแก่หรือ บอกว่าถึงไม่เป็นยายเป็นย่ามันก็แก่อยู่ดีสู้แก่แล้วมีหลานยังดีกว่า...”

(พระราชดำรัส วันที่ ๑๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๓)

“...มุเซอคำนี้ ภาษาของเขาจะไปทางธิเบต พม่า-ธิเบต ไม่เหมือนภาษาม้ง ผู้ชายผู้หญิงแต่งตัวเหมือนกัน เราเรียกว่า สมัยเจ็บบเลย “ยูนิเซ็ทซ์” ผู้ชายหรือผู้หญิงมองไม่รู้เพราะทำผมแบบเดียวกัน...”

(พระราชดำรัส วันที่ ๑๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๔)

“...ข้าพเจ้าตกตะลึงมหัศจรรย์ที่เพ็งเคยเห็นคราวภาคใต้นี้ ไม่ว่าจะเด็กเล็กหรือว่าผู้ใหญ่ เข้าคิวกันเป็นแถว แล้วหอมฟันป๊อปูล่ากว่าเพลงลูกทุ่ง เพ็งเคยเห็นนี่ละ...เข้าคิวแย่งกัน เสี่ยงหอมถอนฟัน แล้วก็โยนฟันลงกระป๋อง ดั่ง ป๊อง ป๊อง อยู่ตลอดเวลา...”

(พระราชดำรัส วันที่ ๑๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๕)

“...อันนี้เมื่อเขาเอาผลงานของเขามาให้ เราก็ถามว่าเขาต้องการเท่าไร ถ้าเห็นว่ามากเกินไปก็บอก ชักจะมากไปแล้วนะ แม่หลวงไม่ซื้อหรือมากเกินไป เอาไว้ขายคนอื่น เขาก็ลดลงมาได้ อย่างมหัศจรรย์ เขารู้เหมือนกันว่าตอนไหนที่เขาชักจะเค็มไป แล้วตอนไหนที่เขาไม่เค็มแล้ว เขารู้ อย่างนี้ว่าเขาใจ...”

(พระราชดำรัส วันที่ ๑๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๕)

“...อะไรๆ ก็ไม่พ้นแผนที่ แล้วข้าพเจ้านี้ดูไม่เป็นเลย ไปนั่งทำทำ อย่างนั้นเอง แต่ความจริงดูไม่เป็น...”

(พระราชดำรัส วันที่ ๑๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๕)

รัตนราชินีศรีประเทศ

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

“...ที่ภาคใต้นี้ หมวกก็ต้องใส่เอาไว้ เสื้อฝนก็ต้องใส่เอาไว้ ถ้าวันไหน
ข้าพเจ้าต้องใส่ทั้งหมดทั้งเสื้อฝน วันนั้นแน่นอนว่าฝนไม่ตก ถ้า
วันไหนเอาเสื้อฝนออก ตกทุกที เพราะฉะนั้นลูกรๆ ก็บอกแม่ใส่
เสื้อฝนเอาไว้เถอะ ฝนจะได้ไม่ตก...”

(พระราชดำรัส วันที่ ๑๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๖)

ทรงเล่าถึงพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา ว่า

“...พระเจ้าอยู่หัวท่านปลาบปลื้มมาก ทรงส่งกระจกไปแล้ว
อุ้มหลานไป รับสั่งบอก เอ๊ะ หลานนี่เหมือนตา ทรงชมว่าสวยก่อนด้วย
แล้วบอกเหมือนตา...”

(พระราชดำรัส วันที่ ๑๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๖)

“...รับสั่งบอกปลื้มใจที่ไปไหนคนไทยมาคอยต้อนรับ มาเหมือนเป็น
ญาติ เป็นห่วง กำลังใจ ทอดพระเนตรทีวีทุกวัน รับสั่งบอกดูทุก
รายการเลย และรับสั่งว่าดูไม่ยอมไปนะ...”

(พระราชดำรัส วันที่ ๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๔)

“...ไปไหนพระเจ้าอยู่หัวล้อว่ามีแต่ทรงปล่อยไก่เท่านั้นเอง เดี่ยว
พระราชินีไปปล่อยไก่ที่โน่น ปล่อยไก่ที่นี่ ก็เลยบอกแหม ถ้าได้ปล่อย
ข้างคืนสุทธรรมาชาติบ้างก็ดี...”

(พระราชดำรัส วันที่ ๑๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๒)

“...นี่เผ่ากะเหรี่ยงผูกมือรับขวัญนักสังคัมสงเคราะห์ทั้งสอง พอเสร็จแล้วยิ่งกว่านั้น เขายังมาถวายอาหารคือไก่ ไก่ซึ่งนานๆ เขาจะรับประทานสักที ปีละครั้ง ปีใหม่ของเขาที่เขาจึงจะรับประทาน อุดสำหรับเอามาให้เรารับประทาน แล้วก็พร้อมกับเหล่าของเขา ซึ่งเราก็รับประทาน พระเจ้าอยู่หัวบอกต้องรับประทาน หมอบอกอย่าๆ อย่ารับประทาน กระต๊อบกับข้าพเจ้า อย่าเสวยไม่ได้หรือ ให้คนอื่นรับประทาน พระเจ้าอยู่หัวบอกไม่ได้ ต้องรับประทาน อยู่ในหน้าที่ของพระเจ้าแผ่นดิน...เหล่าของเขาพอรับประทานแล้วจุมูกออกเป็นควันเลย...”

(พระราชดำรัส วันที่ ๑๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๔)

ในพระราชดำรัสที่เชิญมาเป็นตัวอย่างนั้น แม้จะมุ่งแสดงถึงพระราชอัธยาศัยของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถในด้านต่างๆ อาทิ ความใฝ่รู้ ความอดทน การยกย่องคนดี จนถึงความมีอารมณ์ขันก็ดี แต่ใจความของพระราชดำรัสเหล่านี้ สามารถสื่อแสดงถึงพระราชหฤทัยของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถออกมาให้เห็นว่าทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจทั้งปวง เพื่อประเทศไทย และพสกนิกรชาวไทยด้วยความรักชาติ ความมีศรัทธาในพระพุทธศาสนา และความมุ่งมั่นที่จะทดแทนพระคุณของแผ่นดินที่บรรพบุรุษไทยได้สละชีวิตรักษาไว้ โดยทรงทุ่มเททั้งกำลังพระวรกาย พระสติปัญญา พระราชทรัพย์ ตลอดจนเวลาทั้งหมดเพื่อบ้านเมืองดังพระราชดำรัสที่ว่า

“...จะเอาเวลาวางอะไรหนักหนาในเมื่อเวลาตายเราก็ได้พักผ่อนไปว่าง
ถมไป นอนจนไม่รู้จะนอนยังไง...”

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถจึงทรงเป็นแบบอย่างที่สำคัญของผู้อุทิศตนเพื่อชาติ ควรที่อนุชนจักดำเนินตามรอยพระยุคลบาทเพื่อความมั่นคง และเจริญวัฒนาของประเทศไทยสืบไป